
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 2, 2016 (год. XXV), ISSN 2367-8585

ПОРТРЕТИ И ЮБИЛЕИ

ЙЕЖИ РУСЕК (1930 – 2015)

Homage to Jerzy Rusek, a world famous Polish Slavicist specializing in Bulgarian and other Balkan languages; his work on the Bulgarian language includes *Declension and Use of Cases in the Chludow's Triode. A Study of the Development of Analytical Forms in Bulgarian* (1964), *Studies of the History of the Bulgarian Vocabulary* (1984) and *History of Occupational Names in Slavic Languages* (1996).

Prof. Rusek holds honorary doctoral degrees from Sofia University (1998) and the University of Plovdiv (1999).

Keywords: Jerzy Rusek, Slavic studies in Poland, Bulgarian language and culture.

Един от световно известните слависти и безспорен специалист по българистично и балканско езиковедие е Йежи Русек. Той е автор на забележителните монографии: Declension and Use of Cases in the Chludow's Triode. A Study of the Development of Analytical Forms in Bulgarian (1964), Studies of the History of the Bulgarian Vocabulary (1984) and History of Occupational Names in Slavic Languages (1996). Отличен е със званието „почетен доктор“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1998) и Пловдивския университет „Паусий Хилендарски“ (1999).

Ключови думи: Йежи Русек, славистични изследвания в Полша, български език и култура.

Един от забележителните слависти на нашето време беше проф. дфн Йежи Русек – световно признат полски филолог, познавач на старобългарските паметници, на средно- и новобългарската писменост, вдъхновен изследвач на българския през цялата му история, познавач и ценител и на българските народни говори. Той се изявяваше като езиковед-славист с широк профил, с определено предпочитание към южнославянските езици, но любимата му изследователска област си оставаше българският език в неговия исторически развой и връзките му с останалите славянски езици, както и във взаимодействието му с другите езици на Балканите.

Интересуваха го широк кръг проблеми.

От областта на **морфосинтаксиса** беше докторската му дисертация на тема „Склонение и падежна употреба в Хлудовия триод“¹. В тази книга за първи път бяха документирани в паметник от XIII век и научно коментирани важни нововъведения в граматичния строй на българския език, като: употреба на предлога *на* като заместник на родителен и дателен падеж за принадлежност; удвояване на обекта, изразяван с кратка форма на местоимение²; употреба на форми за винителен падеж при имена от *-a/-ja*-основи като обща форма в синтактичната роля на подлог; употреба на предлога *съ*, а в пасивни конструкции – на предлога *отъ* с име в общ падеж вместо творителен инструментален; грешки при употребата на падежните окончания – все безспорни свидетелства за това, че по време на създаването на тоя паметник от XIII век говоримият език е бил в значително напреднал стадий на аналитизация.

В други свои публикации Й. Русек открива и коментира редица нововъведения от областта на глаголната морфология в същия паметник³, спира се отделно на причастията⁴, като забелязва

¹ „Deklinacja i użycie przypadków w Triodzie Chłudowa. Studium nad rozwojem analityzmu w języku bułgarskim“, Wr. 1964 (PKS Oddz. PAN w Krakowie, nr 5), 210 с.

² По въпроса за хронологията на удвояването на допълн. в бълг. език. // БЕз 13/2, 1963, 141 – 3.

³ Formy czas. w Triodzie Chłudowa. Przyczynek do hist. form czas. w jęz. bułg. // RS 26, 1966, 83 – 93.

⁴ Бележки върху развоя на причастията в българския език. // БЕз 16, 5, 1966, 477 – 90.

занемаряване на алтернативата д ~ жд, т ~ щ пред суф. -иць в страдателните причастия; описва случаи на съкращаване и изоставяне на инфинит. окончание; представя историята на деепричастието, отстъплението на източнобълг. форми на -щец пред югозападните на -айки/-ейки⁵, съдбата на славянския перфект на *tii*⁶. По-късно се спира върху категорията каузалност в български и полски⁷.

Специален интерес проявява и към местоименията – най-напред към среднобългарските винителни форми на анафоричното и относителното местоимение в женски род **иѣ**, **иѣже**, **ниѣ**⁸, а впоследствие – към развойните процеси при неопределителните местоимения⁹.

Старобългарският език заема важно място в изследователската дейност на Й. Русек. Той разглежда обстойно откъм строеж и значение отделни интересни думи, като **лѣжата** ‘квачка’¹⁰, или групи думи¹¹, някои названия на професии¹², особености на речника на „Шестоднев“ на Йоан Екзарх¹³ и др.

⁵ Z historii imiesłowów przysłówkowych w języku bułgarskim. Imiesłowu przysłówkowe czasu teraźniejszego. // SPANKr XII/1, 1968 [1969], 476 – 8.

⁶ Słowiańskie imperfectum na *-tii*. // SPANKr XVII/1, 1973 [1974], 114 – 6.

⁷ Израз. на каузалността в бълг. и полски. // *Отговорността пред езика. Сб., посветен на 70-г. на проф. Петър Пашов, на проф. д-р Тодор Бояджиев [...]* и на 30-г. на Шум. ун., Шумен 2001, 197 – 208.

⁸ За среднобългарските винителни форми на анафоричното и относителното местоимение в женски род **иѣ**, **иѣже**, **ниѣ**. // БЕз 12/1 – 2, 1962, 100 – 3.

⁹ Из историята на неопределителните местоимения в българския език. // *В помощ на преподаването на българския език на чуждестранни студенти*, С., 1989, 193 – 204.

¹⁰ S.-s. **лѣжата** // *Studia linguistica in hon. Thaddei Lehr-Splawiński*, Kraków 1963, 199 – 203.

¹¹ Из старобълг. лексика. // Palbulg 7/4, 1983, с. 34 – 51 (съкр. в: *Помагало*, 131 – 42).

¹² Nazwy zawodów w zabytkach staro-cerkiewno-słowiańskich. // PSS, seria 9, 1998, 249 – 55.

¹³ Из наблюденията върху лексиката на Йоан-Екзарховия „Шестоднев“. // Palbulg 16, 4, 1992, 27 – 33; същото и в: *Преславска книжовна школа, т. I. Изследвания и материали*, С. 1995, 262 – 8.

Специални изследвания посвещава на делото и на особеностите на езика на първоучителите, съсредоточавайки се върху проблема дали св. Методий е превеждал Патерика и – кой Патерик¹⁴, както и върху завещаното от по-големия от братята, развивал творческата си дейност „в сянката на великия си брат“¹⁵ и несправедливо смятан само за негов помощник. Спира се обстойно върху проблема за участието на св. Методий в превеждането на литургичните книги¹⁶, приема за негово дело превода на Номоканона и на Скитския патерик, отличаващ се с най-архаичен език, а за оригинални творби на св. Методий смята Анонимната хомилия от Клоцовия сборник и Канона на св. Димитър Солунски, „прекрасна лирична творба, изпълнена с дълбоко чувство и носталгия по бащиния край, по страната на щастливото детство“¹⁷. Смята също така, че св. Методий е главният творец на християнската терминология¹⁸. Отдава голямо „значение на по-късните преписи за реконструкцията на езика на Кирил и Методий“¹⁹.

Среднобългарският период от развоя на българския език също е любима област на изследване. Вниманието на признатия познавач на ръкописното наследство е насочено към езика на триодите²⁰, към речника им²¹, към езика на Рилския патерик²², на Сборника на Иван Александър²³, на приписките към паметниците от XII–XIV в., с ценен материал от фонетиката, морфосинтаксиса и лексиката на живия го-

¹⁴ Czy Metody przetłumaczył Pateryk i który? // *Slavia Orientalis* 25, 4, 1976, 483–91.

¹⁵ W cieniu Wielkiego Brata (na 1100 rocznicę śmierci Metodego). // *Od Wisły do Maricy*, Kraków 1985, 145–53.

¹⁶ Na 1100 rocznicę śmierci Metodego. // *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego, Slawistyka* 5, Gdańsk 1990, 23–30; *Udział Metodego w przekładzie ksiąg liturgicznych*. // *SFPS*, 26, 1990, 227–35.

¹⁷ *Udział Metodego w przekładzie* (бел. 16), 235; *W cieniu Wielkiego Brata* (бел. 15), 151.

¹⁸ *Z historii kilku terminów chrześcijańskich* (na mater. jęz. bułg.). // *SlSpr* 9, 1985, 90.

¹⁹ Вж. статия под такова заглавие в: *ЕзЛ* 36/3, 1981, 67–9.

²⁰ За езика на Битолския триод. // *Palbulg* 5/2, 1981, 72–8.

²¹ Из лексиката на среднобълг. триоди. // *ИзвИБЕ* XVII, 1969, 149–80 (съкр. в: *Помагало*, 114–20).

²² *Pateryk Rylski* nr 2/25. // *Slovo* 28, Zagreb 1978, 107–20.

²³ *Ze studiów nad słownictwem Zbornika Iwana Aleksandra*. // *PF* 32, 1985, 283–9.

вор²⁴. Той проследява навлизането в българския език на заемки от балканските езици²⁵, интригува го връзката между еванг. части в Триодите и най-ранните преводи на Евангелието²⁶, значението на данните от старозаветните части на Триода за реконструкцията на най-стария превод на Паримейника: моравизмите в него, като *оуѣсъ* ‘опашка’, и др., свидетелстват за появата му най-напред на моравска територия, а прабългаризмите, като *кловѣкъ* ‘калпак’ (и др. – за преславска редакция²⁷. Привлича го Търновската книжовна школа: промените в лексиката и отношението на Патриарх Евтимий към тях²⁸, езикът на учениците и последователите на Евтимий²⁹. Проучва делото и езика и на други книжовници, като Григорий Цамблак³⁰ и Константин Костенечки³¹. Разглежда бълг. превод (от XVI век) на асирийско-вавилонската „Повест за Акир Премъдри“, който „не е бил взет пред вид в досегашните изследвания“, извлича важни за историята на бълг. език данни и стига до извода, че на бълг. език тая повест е била преведена от гръцки³².

²⁴ Język bułgarski XII–XIV wieku (na podstawie przypisków do zabytków). // *Trzyście wieków Bułgarii*, W., 1983, 35 – 46.

²⁵ Балканизми в среднеболгарских памятниках XII – XIII вв. // *Actes du premier Congrès International des études balkaniques et Sud-Est Européennes*, VI, S., 1968, 145 – 8.

²⁶ Еванг. части в Триодите и най-ранните преводи на Евангелието. // *Palbulg* 15, 1, 1991, 19 – 24.

²⁷ Старозаветните части в триода и значението им за реконструкцията на първоначалния превод на паримейника. // *ГСУ “Климент Охридски”*. Фак. за слав. фил., т. 74, 1980 [1985], 3, 37 – 41.

²⁸ Промени в лексиката на бълг. език и отнош. на Патр. Евтимий към тях. // *ТКШ* 1974, 179 – 196.

²⁹ Из лекс. особености на езика на Евтим. ученици и последователи. // *ТКШ* II, С., 1980, 293 – 300.

³⁰ История на глаголите със значение ‘фсецц’ в българския език с оглед на езика на Григорий Цамблак. // *ТКШ* III, София 1984, 234 – 42.

³¹ Konstantina Kosteneckiego wiedza o językach słowiańskich. // *Prekursorzy słowiańskiego językoznawstwa porównawczego do końca XVI w.*, Wg., 1986, 111 – 20.

³² За бълг. превод на „Повест за Акир Премъдри“. // *Славистични проучвания. (Сборник с матер. от науч. сесия, посвет. на 30-г. от соц. рев...)*, ВТУ „Кирил и Методий“, НИ, София 1978, 113 – 34.

Постоянно актуален беше интересът към **словообразуването**, който Русек проявява още на студентската скамейка (1950–1955). От тая област са и първите му публикации: магистърската теза – върху названията за действия в български и македонски³³, с подробно разглеждане на наст. *-aczka* в полския език (1957) и отделно – в славянското словообразуване (1960), с анализ на формирането на тая вторична наставка. В следващите десетилетия интересът му е насочен към префиксите за прилагателни с градационна функция³⁴, към някои харатерни особености на умалителните с наст. *-к-* в родопските говори³⁵. Впрочем словообразователният строеж на думите е постоянно на дневен ред и в многобройните му приноси към проучването на речника на българския и на другите славянски езици.

Най-траен, всъщност непрестанен интерес проф. Й. Русек проявяваше към **речника на българския език и на другите славянски езици**. На първо място – по време, а може би и по важност – това беше **лексикалното богатство и разнообразие на българския език**: от засвидетелстваното в старобългарския и среднобългарския период до новобългарското и съвременното му състояние, както книжовното и народното в него, така и наследеното и заимстваното. И – разбира се – внимателно разграничавани едно от друго. Българския речник анализираше между другото и откъм сходствата и различията му в сравнение с други славянски езици, интересуваха го и взаимодействията на българския с другите езици на Балканите. Тук трябва да бъдат отбелязани статиите, посветени на: украинско-южносл. лексикални връзки върху анализ на думите за ‘бръснач’, ‘прозорец’ и ‘таван’³⁶; лексик. различия и класификации на славян-

³³ Ze studiów nad nazwami czynności w języku bułg. i maced. // *ZNUJ, Filologia* 4, 1958, 203–44.

³⁴ O przedrostkowych formacjach gradacyjnych w języku bułgarskim. // *Opuscula polono-slavica. Munera linguistica Stanislawo Urbańczyk dedicata*, Wrocław 1979, 313–20.

³⁵ Някои наблюдения върху умалителните в родопските говори: умалителни с *-к-*. // *Studia z językoznawstwa słowiańskiego*, Kraków 1995, 159–65.

³⁶ Z nawiązań leksykalnych ukraińsko-południowosłowiańskich. // *Zborník Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského, r. XXVI, Philologica*, Bratislava 1977, 69–79.

ските езици³⁷; нововъведения в речника и лексик. балканизми в южносл. езици³⁸; християнската терминология в българския език³⁹ и в другите славянски езици⁴⁰, общото в полския и бълг. език от кирило-методиевското наследство в тая терминология⁴¹, гръцките заемки⁴², романските заемки в паметниците на българския език⁴³, старите балкански заемки – названия на части на тялото⁴⁴, ролята на прабългарите в развоя на българския език⁴⁵, османско-турските заемки от XIX век⁴⁶, турцизмите в Новия завет на Неофит Рилски⁴⁷, германските

³⁷ Z leksykalnych podziałów Słowiańszczyzny. // PSS, seria VI, 1983, 323 – 32.

³⁸ Leks. innowacje jęz. południowosł. // PSS, seria VII, 1988, 351 – 62; Речник на балканизмите в южносл. езици. // *Акт. проблеми на балк. езиковн. Аспекти на изсл. на общобалк. лексика. Доклади на Межд. научна конфер.*, София 2002, С. 2003, 18 – 28; Balkanizmy leks. w jęz. południowosł. // *Językoz. histor. i typologiczne. W 100-lecie urodzin prof. T. Milewskiego. Rozprawy WF PAU LXXXVI*, 2008, 561 – 9.

³⁹ Z historii kilku terminów chrześcijańskich (na mater. jęz. bułg.). // *SlSpr* 9, 1985, 79 – 92.

⁴⁰ Die christliche Terminologie der slavischen Sprachen. // *Miklošičev zbornik*, Ljubljana 1992, 29 – 40.

⁴¹ Z dziedzictwa Cyrylo-Metodejskiego w jęz. bułg. i pol. na przykładzie wybranych grup semant. terminologii chrześcijańskiej. // *Tradycje Cyryla i Metodego w literaturach słowiańskich*, Warsz. 1988, 23 – 36.

⁴² Към проблемата за гръц. заемки в бълг. език. // *Слав. проучв. Сб. в чест на VII Межд. славист. конгрес*, С., 1973, 273 – 9; Кон проуч. на яз. контакти меѓу Грците и јуж. Словени. // *MJ* 15, 1974, 99 – 107.

⁴³ Zapożyczenia romańskie w starych zabytkach bułgarskich. // *SlSpr* 12, 1987, 123 – 37.

⁴⁴ Старые балканские заимств. в болг. языке. Названия частей тела. // *БалкЕз* 25/1, 1982, 7 – 18.

⁴⁵ Из лексиката на среднобълг. триоди (бел. 21), 176; Pateryk Ryłski (бел. 22), 116 – 117; Старые балк. заимств. (бел. 44), 12 – 13; Protobulgarzy i ich rola w dziejach jęz. bułg. // *SFPS* 24, 1987, 231 – 44.

⁴⁶ Turcyzmy w jęz. bułgarskim I połowy XIX wieku (na podst. wybranych tekstów). // *Studia linguistica in honorem Stanisłai Stachowski*, Kraków 2000, 131 – 140.

⁴⁷ Turcyzmy w NT Neofita Ryłskiego (1840). // *Języki i tradycje Słowian*, Katowice 2003, 199 – 211.

заемки в слав. езици⁴⁸. Отделно трябва да отбележим и опитите му за обобщение под заглавията „Лексиката на българския език като отражение на хиляда и триста годишното развитие на българския народ“⁴⁹ и „Формиране на лексиката на съвременния български език“⁵⁰.

Проф. Й. Русек познаваше много добре и изучаваше с любов и живия народен език. Той проявяваше наистина забележителен усет за формалните и смислови промени, които са преживели някои думи, запазили се в живите народни говори или/и познати ни от фолклора или ексцерпирани от писмени паметници. Срв. напр. егюдите за пл. **dъchorь* ‘пор’ и вариантите му в слав. езици⁵¹, за ср.-бълг. *кѣлакъ* ‘юмрук’⁵²; диал. *вързобъл*⁵³, за бълг. *голям*⁵⁴, *пролет*⁵⁵, *камила*⁵⁶ и т.н. Като венец на проучванията от тая област се появи трудът му „Изследвания из историята на българската лексика“⁵⁷.

След въвеждащите в книгата „Състояние на изследванията над българската историческа лексикология“ и „Речникът – огледало на историята на народа“ (с. 7–23) следват подробни и прецизни ана-

⁴⁸ Über einige germanische Lehnwörter in Slavischen Sprachen. // *Vielfalt der Sprachen. Festschrift für Aleksander Szulc zum 75. Geburtstag*, Wien 1999, 51–62.

⁴⁹ *Межд. конгрес по българистика, I. София 1981. Т. 1. Ист. развой на бълг. ез.*, С., 1983, 247–80.

⁵⁰ *Втори Межд. конгрес по българистика. Доклади. Т. 2. Ист. на бълг. език.* С., 1987, 141–50.

⁵¹ Ps. **dúchorü* ‘Mustela putorius’ w bułgarskim i macedońskim. // RS 44, 1983, 31–8.

⁵² *Сб. от научни трудове, посвет. на седемдесетгод. на проф. Мирослав Янакиев*, С., 1993, 82–7.

⁵³ Бълг. диал. *вързобъл*. // *Езиковедски изсл. в памет на проф. д-р Ст. Стойков*, С. 1974, 293–8.

⁵⁴ Bułgarskie *golémú* ‘wielki, magnus’. // RS 43, 1983, 21–8.

⁵⁵ Bułg. *prólet* ‘wiosna, ver’. // *Bonner Beiträge zum 9. Intern. Slawistenkongreß in Kiew*, 1983, 261–6.

⁵⁶ *Kamila* ‘wielbłąd’. // *Litterae slavicae mediaevi (Festschrift für F. V. Mareš)*, München 1985, 315–20.

⁵⁷ *Studia z historii słownictwa bułgarskiego*. Wr., 1984 (Monîgr. Slawist., nr 46). 208 с.

лизи на отделни лексикални единици, разпределени в 4 семантични групи – „названия на части на тялото“, „домът и неговата уредба“, „семејна терминология“ и „названия на животни“ и – отделно – „varia“. Думите се разглеждат подробно – откъм история (поява в писмени паметници) и ареал на разпространение, произход (етимология), словообразователен строеж и семантика. Азбучният индекс – 405 единици/варианти (само българските и македонските) – позволява на читателя бързо да намери търсената дума или вариант.

5.2. Отделна семантична категория думи, привличали изследователския интерес на Й. Русек, са **названията на лица според професионални занятия**. Едни от тях той открива в старобългарски текстове, други разглежда в историческия развой на езика и обществото⁵⁸, трети – като общи за южнославянските езици⁵⁹, а голяма част от тях подробно анализира в отделни етюди, като посветените на названията за: ‘митничар’⁶⁰, ‘тъкач’⁶¹, ‘шивач’⁶², ‘градинар’ и ‘градина’⁶³ или свързани с прибирането на зърнената реколта⁶⁴ и др. Забележителен резултат от проучванията в тая посока е монографията „История на названията на професии в славянските

⁵⁸ Z dziejów nazw zawodowych w języku bułgarskim. // ZNUJ, PJ, z. 95, 1991, 77 – 113; Nazwy zawodów w zabytkach staro-cerkiewno-słowiańskich. // PSS, seria 9, 1998, 249 – 55;

⁵⁹ Из историята на названията на професии в южносл. езици (български и сърбохърватски). // ЕзЛ 47, 2, 1992, 20 – 29; Formowanie się południowo-słowiańskich nazw zawodów. // PSS, seria VIII, 1992, 209 – 15.

⁶⁰ Bezeichnungen des Zöllners in den slawischen Sprachen. // *Analecta Indoeuropaea Cracoviensia Ioannis Safarewicz memoriae dedicata*, Kraków 1995, 355 – 64.

⁶¹ Nazwy ‘tkacza, tkaczki’ w zabytkach c.-sl. // *Studia Slawistyczne*, Universitas, Kraków 1998, 29 – 39.

⁶² Nazwy ‘krawca’ w językach słowiańskich. // SFPS 32, 1994 [1995], 225 – 240.

⁶³ Названия за градинар в слав. езици с оглед на българския език. // *Общност и многообразие на славянските езици*, София 1997, 343 – 8; Nazwy ‘ogrodu’ w językach słow. ze szczególnym potraktowaniem bułg. i maced. // *Studia slavica et humanistica in honorem Nullo Minissi*, Katowice 1997, 201 – 14.

⁶⁴ Nazwy związane ze zbiorem zbóż w jęz. słowiańskich. // SPANKr XXXIX/2 [1996], 32 – 5.

езици⁶⁵, разделени в книгата на 14 семантични групи: 1) обработване на земята; 2) прибиране на зърното; 3) градинарство; 4) животновъдство; 5) лов; 6) риболов; 7) хлебопекарство; 8) дървообработване; 9) металообработване; 10) шиене на дрехи; 11) обушарство; 12) грънчарство; 13) търговия; 14) митнически контрол. Очерците, представящи съответните названия всестранно – откъм исторически развой и ареал на разпространение, етимология и словообразователно-семантичен строеж – хвърлят между другото и светлина върху материалната култура на славяните.

Лексиката – като огледало на „историята на народа“⁶⁶, а и на неговата материална и духовна култура – не престава да интригува Учения. Нека споменем само етюдите за наречията ‘сега’⁶⁷ и ‘късно’⁶⁸, за названието на душевно състояние *грижа*⁶⁹, за думите *нога* и *крак*⁷⁰, *нищ* и *убог*⁷¹, *имот*⁷², *личба*⁷³, за названия за ‘бременна’⁷⁴,

⁶⁵ *Dzieje nazw zawodów w językach słowiańskich*, Energeia, Warszawa 1996, 160 с.

⁶⁶ *Studia z historii słownictwa bułgarskiego* (бел. 57) 11 и сл.

⁶⁷ *Z historii wyrazów dla określenia ‘teraz’ w języku bułgarskim*. // SFPS 23, 1985, 269 – 75.

⁶⁸ *Ze studiów nad określeniem dla ‘spät, późno’ w jęz. słowiańskich ze szczególnym potraktowaniem maced. i bułgarskiego*. // *Славистички студии* 10, Скопје 2002, 413 – 24.

⁶⁹ *Bułg. грижа ‘troska, cura, merimna’*. // *Slawist. studia językoznawcze*, Wr. 1987, 309 – 16.

⁷⁰ *Slavia orthodoxa. Език и лит. Сб. в чест на проф. д.ф.н. Румяна Павлова*, С. 2003, 346 – 50.

⁷¹ *Z historii wyrazów нищ и убог w języku bułgarskim*. // *Памет и дълг. При глаголемите на бълг. литература. Сборник по повод 60-год. на проф. Иван Радев*, В.Търново 2003, 46 – 70.

⁷² *Littera scripta manet. Сборник в чест на 65-год. на проф. дфн В. Радева*, С. 2005, 737 – 46.

⁷³ *Диалог и духовност, т. I. Сборник в чест на Румяна Златанова*, С. 2006, 158 – 66.

⁷⁴ *Bułgarskie nazwy ‘ciężarnej’ na tle słowiańskim*. // *Tematy. Księga jubileuszowa w 70 rocznicę urodzin prof. Leszka Moszyńskiego* (ser. Sławistyka Nr 9), Gdańsk 1998, 203 – 9.

за ‘път’⁷⁵, за ‘обувки’⁷⁶, ‘закуска (по пладне)’⁷⁷, ‘зеленчуци’⁷⁸ и т. н. Приведохме само малка част от дългия низ от статии за отделни думи, или/и за групи думи от различни семантични кръгове, които Ученият разглежда по принцип в няколко аспекта: исторически, ареален, откъм словообразователен строеж, семантичен развой и родствени връзки с думи от други славянски езици или/и смислови съответствия с думи от други езици на Балканите. А понякога на проблема се посвещават две статии – едната за анализ в рамките само на българския език, втората – за разглеждане върху широк славянски фон, срв. напр. егодите за ‘хубав’⁷⁹.

В някои статии на проф. Й. Русек научаваме и за думи, които са излезли от употреба, но са оставили следи в паметниците, като стб. *рѣвѣникъ* ‘кладенец’⁸⁰, стб. *сѣтъ* ‘рече’, явяващо се и във варианта *сѣтъ*⁸¹ и др. Многоаспектно изследваният речников материал

⁷⁵ Названия за ‘път’ в български език. // *Българистични проучвания* 11, В. Търново 2007, 102 – 13; O nazwach ‘ścieżki’ w języku bułgarskim. // *Amoenitates vel lepores philologiae*, PAN, Kraków 2007, 451 – 5.

⁷⁶ *Кирило-Методиевски студии*, кн. 14, София 2001, 231 – 238.

⁷⁷ Названия полдника в славянских языках. // *БалкЕз* 44/1 – 2, 2005, 183 – 94.

⁷⁸ Bułg-mac. *зеленчук* ‘warzywo, jarzyna’, niem. ‘Gemüse’. // *Ogród nauk filologicznych. Księga jubileuszowa poświęcon. prof. Stanisławowi Kochmanowi*, Opole 2005, 575–81; Nazwy jarzyn, warzyw, niem. Gemüse w językach słowiańskich. // *Czas w języku i kulturze*, WSZMiJO w Katowicach, 2005, 156 – 67.

⁷⁹ Из ист. на думите със значение ‘хубав’ в българския език. // *НТПУ. Филология*, 36/1, Пловдив 1998, 37 – 49; Nazwy dla ‘piękny’ w jęz. słowiańskich. // *Etymologica Brunensia* 1, 2000, Brno, 137 – 43.

⁸⁰ Losy scs. *рѣвѣникъ* ‘źródło, wykopana studnia’. // *Studia linguistica Polono-Jugoslavica IV: Historia języka. Dialektologia. Onomastyka. Gramatyka*, Wg., 1986, 37 – 43.

⁸¹ По дирите на изчезнала стб. дума: *с-тъ* ‘рече’. // *НТПУ. Филология*, 37/1, Пловдив 1999, 21 – 8.

Съкращения:

БЕз Български език, София

БалкЕз Балканско езикознание, София

ЕзЛ Език и литература, София

ИзВИБЕ Известия на Института за български език, София

е по принцип извлечен от различни проучвания и лексикографски източници, които ерудираният учен отлично познаваше. Освен това проф. Русек – повече от когото и да било – съумяваше да изненада братята по перо с оригинални примери, извлечени от ръкописното наследство. А това важно обстоятелство само по себе си значително повишава непреходната научна стойност на неговите трудове и обяснява трайния интерес към тях.

Плодотворен беше интересът на Й. Русек и към **историята на индоевропейското и общото езикознание** и по-специално на българистичното езикознание, славистиката и балканистиката. Плод на тези му занимания бяха очерците за отделни дейци на това поприще, много от които са били негови учители, колеги или/и приятели: Я. Б. де Куртене, Й. Курилович, Т. Лер-Сплавински, М. Малецки, М. Караш, В. Ташицки, П. Зволински, С. Урбанчик, Ф. Славски, А. Заремба, В. Любаш, З. Вагнер. Отделно, от други народности, ще споменем И. Поливка, Й. Богдан, Р. Олеш. А сред българските учени това са: К. Мирчев, К. Куев, Л. Андрейчин, И. Леков, С. Иванчев, М. Сл. Младенов. В няколко общи обзора той оценява и приноса на полските слависти за развоя на българистиката.

MJ	Македонски јазик, Скопје
НТПУ	Научни трудове на Пловд. университет „Паисий Хилендарски”, Пловдив
ТКШ	Търновска книжовна школа. Международен симпозиум
Помагало	Помагало по българска историческа лексикология, София 1986
Palbulg	Palaeobulgarica / Старобългаристика, София
PF	Prace Filologiczne, Warszawa
PKS	Prace Komisji Słowianoznawstwa
PSS	Z polskich studiów slawistycznych, seria: ...Językoznawstwo, Warszawa
RS	Rocznik Slawistyczny, Wrocław
SFPS	Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej
SISpr	Die Slavischen Sprachen, Salzburg
SPANKr	Sprawozdania z posiedzeń komisji naukowych Oddz. PAN w Krakowie
ZNUJ, PJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Językoznawcze

Професор Русек беше всеотдаен, но и доста взискателен учител. Под неговото му ръководство израстнаха и се утвърдиха плеяда негови възпитаници, отлично подготвени езиковеди – българисти и слависти, които успешно се представят като достойни продължители на краковската славистична езиковедска традиция. Забележителна черта на непрежалимия учител, колега и приятел беше голямата му ангарижаност и внимание към всичко, което минаваше под неговия критичен поглед на рецензент или/и редактор, за да излезе от печат като научен принос и/или да послужи за присъждане на научна степен или звание. Той четеше всичко от край до край и с перо в ръка. И в това отношение може да бъде достоен за следване пример!

Проф. Йежи Русек е заемал важни **ръководни длъжности** в Ягелонската Alma Mater – заместник-декан и декан на Филологическия факултет. Той беше член на Комитета по славянознание на ПАН, председател на Комисията по славянознание при ПАН в Краков, заместник-председател на Комисията за Средна Европа при ПАУ (пол. PAU) в Краков, член на Комисията по балканистика и на Комисията по библеистика при Международния комитет на славистите.

Покрай огромната си заетост с преподавателска, административно-ръководна, научноизследователска и научноорганизаторска работа проф. Йежи Русек намираще време и за **културно-просветна** дейност, която вършеше като дългогодишен заместник-председател и секретар на Дружеството за полско-българска дружба в Краков. Той беше също така инициатор, а години наред и основен вдъхновител и двигател и на сътрудничеството на Ягелонския университет в Краков с ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, както и с други университети в България, изиграло не малка роля в творческото израстване и укрепване на много български учени. За големите му заслуги за развитието на българистиката и за популяризирането на българската култура и наука в Полша той беше един от първите (1977 г.) лауреати на Евтимиевата награда на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ във Велико Търново. Две десетилетия по-късно, в 1998 г. той стана носител и на титлата „почетен доктор“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, а през следващата 1999 г. с тая

титла бе удостоен и от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Професор Йежи Русек имаше много приятели в България. Едва ли ще се намери български колега, който да е стигнал до Краков и да не се е радвал на топлото му гостоприемство на „Алея Мицкевича“ 9/11. Докато силите му позволяваха, той прекарваше по-голямата част от времето си тук – за да може, работейки над поредния научен проблем, да бъде по-близо до своите възпитаници, поели уверено по избрания път. И да им бъде полезен, с каквото и доколкото все още може, до сетния си дъх. Да съзерцава с чувство на дълбоко удовлетворение плодовете – вече и в друго възплъщение – на дълголетния си благороден труд!

Такъв го знаем и ще го помним! Много бихме желали такъв да си го представят и онези, които ще ни бъдат отмяна, когато слушат за него или като прелистват негова книга или статия: един голям учен, достоен за подражание учител и предан приятел на България!

Людвиг Селимски¹

Людвиг Селимски (Ludwig Selimski) – проф. д.ф.н., Университет в Катовице, ludwig.selimski@us.edu.pl